

ÚJ SZÉCHENYI TERV

www.melyszegenyseg.hu info@melyszegenyseg.hu

ÖSSZEFOGLALÓ A GRUNDTVIG CSERELÁTOGATÁSI PROGRAM KERETÉBEN SKÓCIÁBAN TETT LÁTOGATÁSRÓL

2012. június 14-15.

Glasgow, Skócia

melyszegenység_{hu}

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Konzorciumunk sikerrel pályázott a Grundtvig felnőttképzési programra, melynek lényege, hogy külföldi partnerszervezetekkel történő egyeztetés, majd közös pályázás után támogatja a partnerek „mobilitását”, azaz cserelátogatások lebonyolítását. A TÁMOP 5.1.3. program 1. konzorciumának partnerei a Scottish Community Development Centre, a strasbourgi Association of Local Democracy Agencies (ALDA), valamint a barcelonai Cooperativa Estrategias de Transformación Comunitaria Sostenible (ETCS). Konzorciumunk kifejezetten a TÁMOP 5.1.3-as projekt megismertetését, illetve olyan hasonló fejlesztések felkutatását, tanulmányozását tűzte ki célul, ahol a kirekesztettségben élők társadalmi befogadását közösségi módszerekkel segítik. Tanulmányútjainkra 2012-ben kerül sor, majd 2013-ban mi fogadjuk partnereinket.

2012. június 14-én és 15-én a Skót Közösségfejlesztési Központ által szervezett kétnapos tanulmányúton vettünk részt Glasgowban. Nagy-Britanniában, mint általában Nyugat-Európában, a szegénység elsősorban a nagyvárosokba koncentrálódik – szemben a kelet-európai helyzettel, ahol a vidéki szegénység a jellemzőbb, mélyebb. A glasgow-i társadalmi-gazdasági helyzetet nagyban meghatározza a település ipari múltja, illetve az ipar leépülése. A város a Brit Birodalom egyik meghatározó kikötőjét adta, hajózási ipara tekintetében pedig a világ egyik központja volt. A strukturális változásokból fakadó munkanélküliség és szegénység mellett a társadalmi feszültségeket és problémákat elsősorban a nagy bevándorlási hullámok okozták és okozzák a mai napig. A 19. század végén nagyszámú katolikus ír menekült érkezett a városba, ami máig megosztja a várost vallási alapon. Később a volt gyarmatokról érkezők jelentettek kihívást a helyi közösség számára, a bevándorlók legfrissebb csoportját pedig cseh és szlovák romák alkotják, akik nagy számban telepedtek le Glasgow East-End városrészének Govanhill negyedében.

A Skót Közösségfejlesztési Központ 18 éves múltjával élen jár a közösségfejlesztés elméleti és gyakorlati munkájában, és azon túl, hogy a Skót Kormány a skót közösségfejlesztés vezető intézményeként tartja számon, több módszertani és elméleti kiadványuk nemzetközi érdeklődést is kiváltott. A Központ munkatársai saját tevékenységeik bemutatásán túl más glasgow-i szervezeteket is bevontak a programba, mint például a Crossroads Youth and Community Association-t, amely többek között éppen a szlovákiai romák számára nyújt szociális, karitatív szolgáltatásokat, vagy a Community Link nevű független konzultációs szervezetet.

Az alábbiakban a látogatás során tanult vagy megvitatott szakmai tartalmak közül adjuk közre azokat, amelyek a TÁMOP 5.1.3-as program szempontjából relevánsak lehetnek.

1. A tanulmányút programja

- Bevezető szeminárium a Skót Közösségfejlesztési Központban, amely a közösségfejlesztés eszközeivel, ill. az ún. „asset-based approach” (kb. érték-alapú megközelítés) lehetőségeivel keresi a választ a szegénység és kirekesztés problémáira.
- Ebéd a LUV Caféban (LUV = Linthouse Urban Village), amely egy lakásszövetkezeti háttérrel működő közösségi vállalkozás.
- Látogatás a Crossroads Youth and Community Association nevű szervezetnél, amely Glasgow East-End városrészének Govanhill negyedében nyújt érdekképviselési és közösségi szolgáltatásokat. A negyedre jellemző a soknemzetiségű lakossági összetétel. Az elmúlt években a Szlovákiából bevándorolt roma családok problémái váltak meghatározóvá, így a megismert szolgáltatások egy része gyakorlatilag egy szlovák nyelvű családsegítő központnak tekinthető.
- Látogatás a Community Link-nél, amely független közösségi konzultációs szervezetként a meglehetősen rossz mutatókkal rendelkező South Lanarkshire térségben végez közösségi munkát azzal a céllal, hogy segítse a lakosok közösségi elköteleződését, részvételét a helyi ügyekkel és fejlesztési szükségletekkel kapcsolatos beszélgetésekben, bevonódását a döntéshozatali folyamatokba, önkéntes tevékenységekbe. Emellett felkarolja a közösségi kezdeményezésű projektötleket és különféle pozitív kampányokat folytat. Megismertük egy közösségi fenntartású takarékszövetkezet főbb céljait, lehetőségeit.
- Látogatás a Cambuslang and Rutherglen Community Health Initiative-nél, amely egy alacsony státuszú, elsősorban szociális bérlakásokból (lakótelepekből) álló negyedben tevékenykedik és működtet közösségi épületet. Legfőbb prioritása a helyi lakosok egészségi állapotának javítása és jóllétének növelése, amit különféle közösségi tevékenységekkel, képzésekkel és kiadványok terjesztésével ér el.

2. A skót közösségfejlesztő szervezetek által használt módszertanok és gyakorlati példák

ÉRTÉK ALAPÚ MEGKÖZELÍTÉS A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSBE

A közösségeinket jellemző egyre nehezebb helyzetre reagálva jószándékú emberek keresik a megoldást, a segítség lehetőségét így vagy úgy. Az első megoldási séma, amely ma még messze a gyakrabban választott út, és amelyhez anyagi és emberi erőforrásaink javát társítjuk, a közösség *szükségeire, hiányaira és problémáira* fókuszál. A problémákra és hiányokra reagálva egyfajta szolgáltatási környezetet hozunk létre, amelynek hatására az érintettek arra a következtetésre jutnak, hogy jóllétük csakis *kliens voltuktól* függ. Magukat a rendszer áldozatainak látják, akik egyéni és közösségi boldogulásuk szempontjából tehetetlenek, és akiknek a speciális szükségleteit csak külső segítséggel lehet kielégíteni. A szolgáltatások felvevőivé válnak, anélkül, hogy bármit létre akarnának hozni, és e szolgáltatások függőségében minden kreatív energiájukat arra használják, hogy a túlélés érdekében kihasználják vagy kijátsszák a szolgáltató „rendszer”.

E közösségeket végtelen problémák és szükségletek halmazának látjuk, amely a segítők is reménytelenséggel tölti el. Emellett maguk az érintettek is abban érdekeltek, hogy minél sötétebb képet fessenek a helyzetükről, hiszen ezzel biztosíthatják a támogatások folyamatos megújulását. Ráadásul ezzel a modellel az anyagi ráfordítások nagy részét nem közvetlenül a rászorulók, hanem a szolgáltatók kapják.

Mindezek ellenére a legtöbb tanulmány és kutatás továbbra is a problémák feltárására és szükséglet-térképek előállítására törekszik, elhitetvén, hogy a valóság tükrét állítja elénk, meghatározva ezzel a kormányzati és részben a civil beavatkozások logikáját. A hiány-modell fenntartása már csak azért sem képzelhető el a végtelenségig, mert a nehezedő gazdasági helyzet mellett egyre kevesebb pénz jut a szociális szolgáltatásokra. A helyzetet tovább nehezíti, hogy a sajtó által közvetített kép is ezt a negatív megközelítést használja, amely egyre nagyobb falat emel az alacsony jövedelmű, leszakadó közösségek és társadalom többi része közé.

Az alternatív megoldás, nagyon egyszerűen, olyan tevékenységek fejlesztésén alapul, amelyek az alacsony jövedelmű emberek és közösségeik *kapacitásaira, tudásaira, képességeire és erőforrásaira* épülnek. Ebben a megközelítésben a pohár pedig nem félig üres, hanem félig tele van.

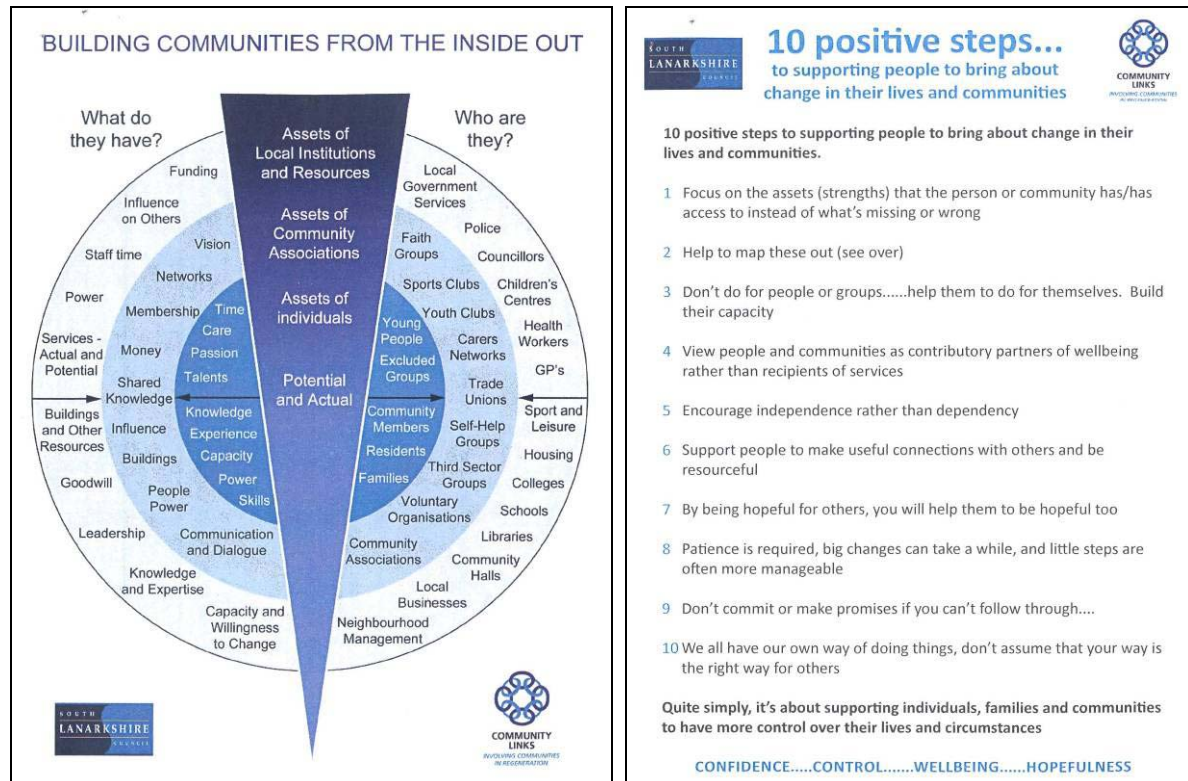
Minden közösség rendelkezik az erőforrások és lehetőségek valamiféle kombinációjával. Ezek feltérképezése, személyről személyre, házról házra, az első lépése a folyamatnak. Az az alapvető igazság, hogy minden egyes ember képes valamire, különösen fontos azok számára, akik a közösség perifériájára sodródtak. Egy olyan közösségben, ahol minden kapacitást feltérképeztünk, mindenki a fejlesztési folyamat aktív hozzájárulója, hasznos része lesz.

A leszakadó térségekben általában alábecsüljük azokat a formális vagy nem formális csoportokat, amelyek vallási, kulturális, sport vagy bármilyen más cél érdekében jöttek létre. A jó közösségfejlesztő megtalálja és mobilizálja ezeket a csoportokat, hiszen elengedhetetlen kellei és motorjai a közösség fejlődésének, és a legtöbbjük az eredeti érdekeken túlmenően is részévé válik a fejlesztési folyamatnak.

A civil jellegű formációk mellett minden térségben megtaláljuk a formális intézményeket – iskolákat, könyvtárakat, rendőrséget, egészségügyi intézményeket, emellett különféle vállalkozásokat, cégeket.

Ezek listázása aránylag egyszerű feladat, de bevonásuk, érintetté tételük sem maradhat el, ha a közösség mobilizálni akarja valamennyi erőforrását.

Egyének, szervezeteik és intézményeik – ez a három fő kategória magában foglalja valamennyi közösség erőforrás-alapjának nagy részét.

LEAP – TANULÁS/ÉRTÉKELÉS/TERVEZÉS

A Skót Közösségfejlesztők Központja kidolgozott egy olyan tervezési és értékelési módszertant, ami a közösségek és önkéntesek öntevékeny munkáját hivatott segíteni (és természetesen a saját munkájukban is használják). A módszer egyrészt egy tervezési keretként strukturálja a problémamegoldással kapcsolatos gondolkodásunkat, és segít egy racionális és mérhető akciótervet kialakítani, másrészt egy internet alapú dokumentációs és értékelési felületet is kialakítottak. Az alábbiakban a LEAP-nek nevezett módszer elméleti háttéréről adunk közre néhány bekezdést. A szöveg forrása: *LEAP A manual for Learning Evaluation and Planning in Community Learning and Development, The Scottish Government, Edinburgh 2007*. A kiadvány a Skót Kormány honlapjáról [letölthető](#).

i. Mi a LEAP-keret?

A LEAP mozaikszó a „Learning, Evaluation and Planning”, azaz tanulás, értékelés és tervezés szavak kezdőbetűiből áll. Az egyszerűség kedvéért az eredeti angol megnevezést használjuk a továbbiakban is. A LEAP gyakorlatilag egy logikai keretet ad, ami segít abban, hogy hatékonyabban tervezzünk, beazonosítsuk és mérjük az elérni kívánt változásokat, tanuljunk a tapasztalatokból és partnerségben dolgozzunk. A LEAP a tervezés és értékelés olyan megközelítését adja, amely eredményorientált, részvételi és tanulás alapú, emellett segíti a

szükségletek, a tervezési és megvalósítási eszközök és a tevékenységek elemzését, és ezzel segíti a fejlesztési folyamat partnereit és résztvevőit a kívánt változások elérésében.

A módszert a Skót Közösségfejlesztők Központja dolgozta ki, és – bár elsősorban a közösségfejlesztő, illetve a részvételi tervezési folyamatok segítése a fő célja – mindenféle program-, projekt-, vagy szakpolitika-tervezési és menedzselési folyamatban használható. Legfőbb erényeként arra ösztönöz bennünket, hogy a munkánkkal kapcsolatban kritikus kérdéseket tegyünk fel, és biztosítja, hogy minden partnerünk egyazon cél eléréseért dolgozzon. Az önértékelés segít abban is, hogy közösen tudjunk felelősséget vállalni egy projekt vagy program megvalósításáért.

ii. A LEAP megközelítés fő lépései

A módszer csak akkor lehet hatékony, ha a figyelmünk fókusza világos és egyértelmű. Elsőként tehát meg kell tudnunk válaszolni azt a kérdést, hogy 'Mi a felmerülő szükséglet?'. Olyan választ kell találnunk, amely a folyamat résztvevőinek felismerésén alapul. Ha definiáltuk, hogy mi az alapvető szükséglet, ebben egyet is értünk, és mindez összecseng a közösség alapvető elveivel és prioritásaival, akkor alkalmazható a LEAP 5 lépésből álló ciklusa.

- **1. lépés: Milyen változást akarunk létrehozni?:** Ahhoz, hogy kezdjünk valamit a felismert szükségletekkel, világos képünk kell legyen arról, hogy milyen változást szeretnénk elérni. A LEAP ösztönöz minket arra, hogy elképzeljünk egy más, jobb helyzetet. A közösségi tervezés során az alapvető szükséglet dolgában általában az emberek többsége egyetért, ezért fontos, hogy az elérendő helyzet tekintetében is egyetértésre jussanak, hogy a létrehozandó eredménnyel aztán mindenki elégedett legyen.

- **2. lépés: Honnan fogjuk tudni, hogy tényleg létrehoztuk a változást?:** Azzal, hogy definiáltuk a szükségletet, és tudjuk, hogy milyen változást akarunk elérni, úgy tűnhet, mindent meghatároztunk, és akcióba lendülhetünk. Általában azonban elmulasztjuk feltenni azt a lényeges kérdést, hogy 'Honnan fogjuk tudni, hogy elértük a kívánt változást?' Ahogy cselekedni kezdünk, neki kell állnunk gyűjteni a történésekkel kapcsolatos tényeket, indikátorokat, amelyek lehetővé teszik, hogy lássuk, valóban generáltunk-e változásokat. Azért, hogy tényleg releváns indikátorokat gyűjtsünk, előre meg kell határozni a siker kritériumait is.

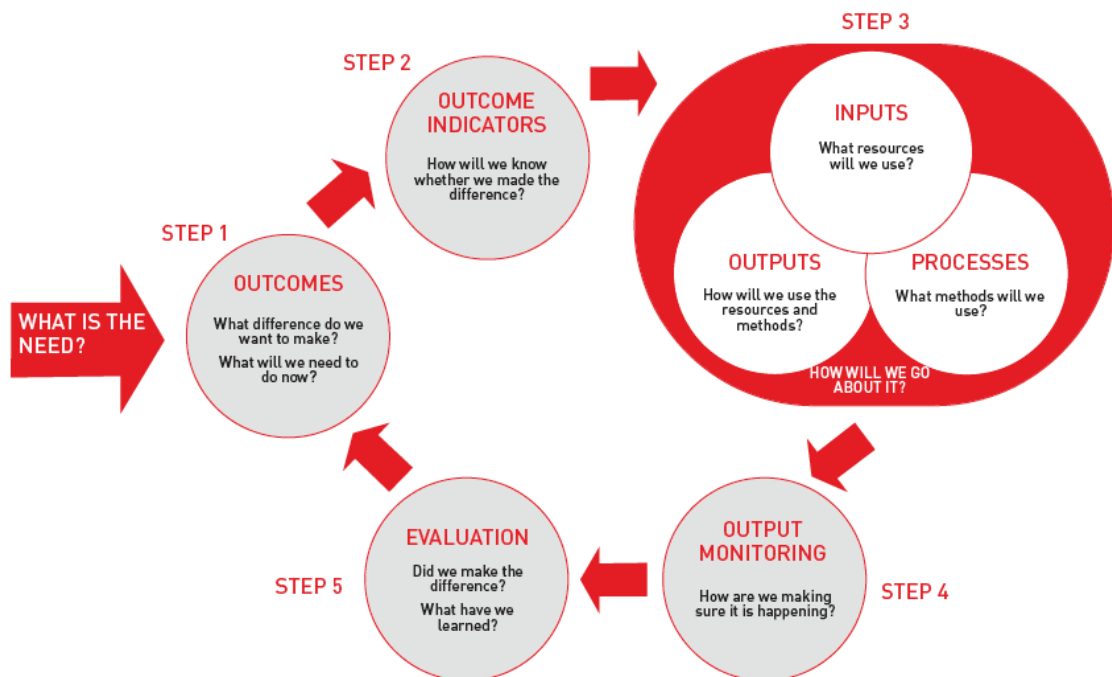
- **3. lépés: Hogyan érjük el a változásokat?:** Most már készen állunk arra, hogy megtervezzük a tevékenységeinket. Először is tudnunk kell, hogy milyen erőforrások állnak rendelkezésünkre – emberek, felszerelés, költségvetés, ötletek, energiák, motiváció és sok egyéb. Az erőforrások jelentik azt az erősséget, amit mi és partnereink a problémák megoldása érdekében fel tudunk használni – ehhez azonban különböző készségekre is szükségünk lesz: csoportmunka, tárgyalás, kommunikáció, kutatás vagy útmutatás. Választanunk kell, hogy előreláthatólag milyen módszerekkel lehetünk hatékonyak – persze csak akkor lehetünk sikeresek, ha erőforrásokat is tudunk mellé helyezni. A módszerek és az erőforrások aránya és egyensúlya határozza meg, hogy mit fogunk tudni elérni. Ezért a 'Hogyan érjük el a változásokat?' kérdéshez három további kérdésre kell tudnunk választ adni: milyen erőforrásokat fogunk használni, milyen módszerekkel fogunk dolgozni, és milyen módon fogjuk mindezeket felhasználni?

- **4. lépés: Hogyan biztosítjuk, hogy valóban létrehozzunk változásokat?:** Elkezdhetjük a munkát, azonban a leggondosabban lefektetett tervek is csődöt mondhatnak, ha gyenge a kivitelezés. Egy akciótervnek nagyon világosan meg kell határozni, hogy ki mit csinál, és

folyamatosan ellenőrizni (monitorozni) kell, hogy mindenki tényleg azt teszi, amit vállalt. Ezért fontos a 4. lépés alapkérdése is.

- **5. lépés: Előidézünk-e változást, és mit tanulhatunk a folyamatból?** Ha valóban végig nyomon követtük az akcióterv megvalósítását, és tudjuk, hogy megtettünk mindent, amit elterveztünk, feltehetjük a kérdést: 'Elértük-e valóban a kívánt változást?'. Azokat a megváltozott helyzeteket keressük, amelyekben a folyamat elején minden érintett egyetértett. Egyértelmű választ azonban csak akkor adhatunk, ha vannak bizonyítékaink, indikátoraink. Ekkor válik nagyon értékesé az a munka, amelyre a 2. lépésben elszántuk magunkat. Az indikátorok értékelésével most már képesek lehetünk arra, hogy megítéljük, mi sikerült, és mi nem. Mivel sok akadályozó külső körülménnyel dolgozunk, valószínűleg nem mindent tudtunk tökéletesen megoldani: feltehetjük a kérdést, hogy a tapasztalatok tükrében mit csinálnánk másképp?

- **Az 5. lépésből vissza az 1. lépéshez – a kör újakezdése: Mit kell most tennünk?:** Az 5. lépésben egy sor új kérdést kell feltennünk. Az elért változások tükrében vajon kielégítettük-e a szükségleteket és így nincs szükség további tevékenységekre, vagy vannak a szükségleteknek olyan aspektusai, amelyekkel még foglalkoznunk kell. Esetleg menet közben felismertünk olyan további szükségleteket, amelyeknek korábban nem voltunk tudatában. Amikor új cselekvésekre szánjuk el magunkat, új kört kezdve, már hatékonyabbak és járatosabbak vagyunk, hiszen már tudjuk, mi működött, mi nem, hol értünk el sikert, hol kell csiszolnunk a képességeinken, mit kell másképpen megközelítenünk.

iii. A LEAP módszert alátámasztó elvek

A LEAP-keret olyan elveken és értékeken nyugszik, amelyek a közösségi tanulási és fejlesztési folyamatokat helyezi előtérbe a változások elérése során. Ilyenek a képessé tétel, a részvétel, a bevonás, az önrendelkezés és a partnerség. Erről az alapról a LEAP-keret olyan elveket hasznosít, amelyek a jó tervezési és értékelési gyakorlatot segítik elő.

- A tervezés szükséglet-vezérelt folyamat – a közösség tapasztalataira, ambícióira és problémáira kell reagálnia, és az egyenlőtlenség és a szociális igazságosság témáit kell célba vennie.
- A tervezés az egyének, a csoportok és a közösségek képességeire épít, és ezeket fejleszti.
- A tervezés és az értékelés változás- ill. eredményorientált – arra kell irányulnia, hogy valós és mérhető pozitív változásokat érjen el az emberek és a közösségek életminőségében.
- A tervezés és értékelés részvételi – bevonja mindazokat, akik a vágyott változásban érdekeltek és érintettek.
- A tervezés és értékelés során partnerségek épülnek ki – a folyamat kiépíti és fejleszti az intézmények és a közösség szereplői közötti kapcsolatokat.
- A tervezés és értékelés egy fenntartott tanulási és jobbtáji folyamat – a folyamatot dokumentálása és az arra való reflektálás által minél jobban segítenie kell a változások megértését, és a tanulságokat felhasználja a további tevékenységek megtervezésekor.

TAKARÉKSZÖVETKEZET, HITELSZÖVETKEZET

A South Lanarkshire térségben tevékenykedő Community Link egyik munkatársa ismertette egy közösségi fenntartású takarékszövetkezet működését, előnyeit. A [Blantyre & South Lanarkshire Credit Union](#) egy professzionális pénzügyintézetként működő helyi hitelszövetkezet/takarékszövetkezet. Mint ilyen, a tagok által tulajdonolt és ellenőrzött, megtakarítási és hitellehetőséget kínál mindenkinek, aki South Lanarkshire-ben él vagy dolgozik.

Részlet a BSL Credit Union honlapjáról:

Mi a hitelszövetkezet? A hitelszövetkezet (takarékszövetkezet) egy olyan pénzügyi szövetkezés, amelyet a tagok birtokolnak és kontrollálnak. A hitelszövetkezetek számos szolgáltatást nyújthatnak: elsősorban biztonságos és kényelmes helyet a megtakarításaink elhelyezésére és elérhető hitelt igen kedvezményes kamattal, de emellett sok más egyéb pénzügyi szolgáltatást is. A közösségi hitelszövetkezet lehetőséget teremt arra, hogy a bankok és egyéb pénzügyi intézmények kínálatához képest sokkal hozzáférhetőbb, hatékonyabb és olcsóbb pénzügyi szolgáltatásokat vehessünk igénybe. A világ 84 országában több mint 100 millió hitelszövetkezeti tag van, és ezek az intézmények különösen népszerűek az angolszász országokban. Az Egyesült Királyságban a hitelszövetkezeti mozgalom felfutóban van, jelenleg 360.000 taggal és több mint 300 millió font vagyonnal.

Miben különbözik a hitelszövetkezet a banktól? A bankok privát részvényesek tulajdonában vannak, és természetesen a megtermelt profit is az ő kezükbe kerül. Ezzel szemben a hitelszövetkezet valamennyi tag tulajdona, akik alkalmaznak egy kis létszámú stábot az intézmény működtetésére. Amennyiben a költségek megtérülnek és profit keletkezik, azt éves osztalékként szintén a tagok kapják meg. Így a pénz a térségben – és a tagok zsebében – marad. A hitelszövetkezet ugyanakkor alapvetően nem profitorientált, fő célja nem a profitmaximalizálás, hanem a tagok számára hasznos pénzügyi szolgáltatások biztosítása, emellett társadalmi hasznot hajt, erősíti a közösséget, és a pénzt a térségben tartja.

A közösségi tulajdonban lévő intézmény etikus és megbízható alternatíváját kínálja a pénzügyi szektorra jellemző profitorientált tevékenységnek. Aki a BSL Credit Union szolgáltatásait veszi

igénybe, az a helyi közösséget támogatja, ugyanis a megtakarításokat a hitelszövetkezet a helyi közösségnek forgatja vissza hitel és osztalék formájában. Együtt dolgoznak önkéntesekkel és közösségekkel, pénzügyi integrációt előmozdító törekvéseket népszerűsítnek, pénzkezelési képzést és tájékoztatást nyújtanak.

A következő táblázat a BSL hitelszövetkezet és az angol Provident Bank által beszedett kamatot mutatja azonos nagyságú hitel esetén:

	Hitel (kölcson) mértéke	Teljes visszafizetés mértéke	Kifizetett kamat
BSL Credit Union	£300	£337,85	£37,85
Provident	£300	£546	£246

A BSL Credit Union szolgáltatásait falujáró kisbusszal teszi mindenki számára könnyen elérhetővé.

Miért érdekes ez nekünk?

Mert a szegény vidékeken, egyszerre jelentkeznek a hitelügy a magas visszafizetési kockázattal, ezért a jelenlegi gyakorlat szerint a drága hitelek (uzsora, provident) adósságcsapdába ejtik és szegényből nincstelenné teszik a családokat. Erre a helyzetre a fenti példa szerint a tiltás és üldözés helyett lehetséges egy olyan fenntartható és professzionális szolgáltatással is válaszolni, amelyik a szükségletek kielégítésével, jobb és megbízhatóbb ajánlatokkal szorítja vissza a „nyomor vámszedőit”, növeli a pénzügyi tudatosságot és fejleszti a helyi gazdaságot.

MEGÉRI-E SZLOVÁK ROMA CSALÁDOKNAK GLASGOW-BAN ÉLNI?

Glasgow Govanhill negyedében működik egy gyakorlatilag teljesen szegregált roma iskola. A helyi szociális szakemberek elmondása szerint a szlovák és kisebb részben román bevándorló cigány családok magas száma miatt az egyik helyi általános iskola tanulóinak 80%-a roma származású kelet-európai migráns.

Rossz körülmények között, városi környezetben, túlszűfolt lakásokban élnek, sokszor 15-20-an 2-3 szobás lakásokban. Felmerülhet a kérdés: ezt a boldogságot, boldogulást keresték?

Összehasonlítva otthoni helyzetükkel, azt kell mondanunk, hogy döntésük igenis racionális. A vidéki mélyszegénységben élő romák helyzetéhez képest ez a szegénység még mindig elviselhetőbb, kevesebb nélkülözéssel jár és több szolgáltatás vehető igénybe. Bizonyosan nagy veszteség az otthoni hálózatok felszámolása, rokoni, baráti kapcsolatok elvesztése, az odatartozás biztonságának

megszűnése. Ugyanakkor az egy helyen nagy számban megjelenő romák azt sejtetik, hogy éppen ezeket a nagycsaládi hálózatokat mentik át Skóciába, az első szerencsét próbálókat követték a rokonok, ismerősök: a hálózatok újratereptődnek.

Mint a helyiektől megtudtuk, ezt a negyedet tradicionálisan a kulturális sokszínűség jellemzi. Govanhill az újonnan érkezők, a menedéket (zsidó bevándorlás a 40-es években) és boldogulást (a múlt század első felében a volt gyarmatok szegényei és kelet-európai szegények ma) keresők első állomása, és gyakran végállomása is. Ennek ismeretében elmondható, hogy a kelet-európai romák befogadóbb közegre lelnek, mint Szlovákiában, vagy Romániában: itt ők egy csoport a sok másik között. Az otthoni előítéletek és a lemoshatatlan stigma itt talán nem olyan erős és örök. A gyerekek már brit iskolába járnak, tökéletesen megtanulják az angol nyelvet, és egyértelműen nagyobb esélyük van a társadalmi mobilitásra, mint „otthon”. Pontosan tudjuk, hogy Kelet-Európában, a leghátrányosabb helyzetű kistérségek mélyszegény gettóiban gyakorlatilag semmi esély nincs a kitörésre, a generációkon átörökített kirekesztés ördögi körének megtörésére. Erre egészen biztosan jobb lehetőség nyílik Skóciában, Glasgowban.

Tehát az eredeti kérdésre a válasz: igen, valószínűleg racionális döntés vezérelte ezeket a családokat kivándorlásukkor. Ez a jelenség egyébként távolabbról nézve szorosan kötődik a mi projektünkhöz is. Mivel uniós országok közötti migrációról van szó, uniós szintű lépésekre van szükség ahhoz, hogy ez a fajta „szociális dömping” ne bénítsa meg a jobb helyzetű országok ellátó rendszereit. Vagyis, hogy a szegénységben élők saját hazájukban, környezetükben juthassanak boldogulási lehetőségekhez és ne kényszerüljenek elvándorlásra, ha gyermekeiknek jövőt szeretnének biztosítani. Nyilvánvalóan az egész kohéziós politika lényege, a régiók közötti különbségek csökkentése éppen ezt a kiegyensúlyozást szolgálja, ennek részei a Strukturális Alapok finanszírozta programok, így a TÁMOP 5.1.3 fejlesztés is. Még akkor is, ha ezek hatásai bizonyosan hosszabb távon jelentkeznek.